

ה' אֵתָהּ יִדְעָתָ / תהילים פרק מ'

שאוּל יוֹנָתָן ויִנְגוֹרֵט

תקוה בה' ושוועה מביאה ליִשׁוּעָה. הביטחון בה' מחולל נפלאות. ה' איננו כולא את רחמיו, והוא מציל ועוזר. את היִשׁוּעָה הפרטית צריך לספר בקהל רב, ולהפוך את האמונה והחסד הא־להי לנחלת הכלל.

לאחר

כתובת המזמור: לְמַנְצַח לְדוֹד מְזִמּוֹר. ישנו תיאור של תקוות דוד ושמיעת שוועתו בשני חלקים:

החלק הראשון של המזמור (כ"א. 90 מילים) מתאר את הצלת דוד מבור ומטיט: קוֹה קוֹיֵתִי ה', וַיֵּט אֵלַי (אוזנו) וַיִּשְׁמַע שׁוֹעֲתִי. וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן (=רועש), מִטֵּיט הַיָּוֶן (=הנמצא במצולה), וַיִּקַּם עַל סֵלַע רִגְלִי, כּוֹנֵן אֲשֶׁרִי (=חיזק צעדי). ההצלה היתה פלאית, וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ, תְּהַלֵּה לְאֱלֹהֵינוּ, והיא גרמה לרבים ליראה מה' ולבטוח בו: יָרְאוּ רַבִּים וַיִּירָאוּ, וַיִּבְטְחוּ בֵּה'. רבות הנפלאות של ה', ומי שבוטח בו ולא פונה לאלילים זוכה לנפלאות: אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ, וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֱבִים (=גאוותנים) וְשֵׁטִי כִזָּב (=והסוטים לדרך שקרית). רבות עֲשִׂיתָ אֵתָהּ ה' אֱלֹהֵי, נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשַׁבְתֶּיךָ אֱלֹהֵינוּ, אֵינְ עֶרְךָ אֵלֵיךָ, אֲגִידָה וְאֲדַבְּרָה, עֲצֹמוֹ מִסֵּפֶר.

אין סיפור מפורש בנביא על דוד הנתון בבור שְׁאוֹן או בטיט הַיָּוֶן (אמנם, יש להעיר, כי הצלת דוד ממים נזכרה בתהילים סט, והבקשה להינצל משיטפון נמצאת גם בתהילים לב ובתהילים קכד), אך נראה כי סיפור כזה מתאים לתקופה בה היה דוד במדבר יהודה. מחד, סיפור כזה יכול להתרחש בהחלט בשל השיטפונות הפוקדים את האזור, ומאידך זהו אירוע פרטי ולא אירוע שפוקד מלך, שיש לו אזכור בסיפורים על דוד.

אם נמקד יותר את הסיפור, יש רמז לפתיחת המזמור שלנו: וַיִּקַּם עַל סֵלַע רִגְלִי, כּוֹנֵן אֲשֶׁרִי, במרדף של שאול אחרי דוד במדבר מעון. וכך מסופר (שמו"א כג, כה): וַיִּלֶךְ שְׁאוּל וַאֲנָשָׁיו לְבַקֵּשׁ, וַיִּגְדוּ לְדוֹד וַיִּרְדּוּ הַסֵּלַע, וַיִּשָּׁב בְּמִדְבַר מְעוֹן, וַיִּשְׁמַע שְׁאוּל וַיִּרְדֵף אַחֲרָיו דוֹד מִדְּבַר מְעוֹן. וַיִּלֶךְ שְׁאוּל מִצַּד הַהָר מִזֶּה, וְדוֹד וַאֲנָשָׁיו מִצַּד הַהָר מִזֶּה, וַיְהִי דוֹד נֹחֵץ לְלֶכֶת מִפְּנֵי שְׁאוּל, וְשְׁאוּל וַאֲנָשָׁיו עֹטְרִים אֶל דוֹד וְאֶל אֲנָשָׁיו לְתַפְּשֵׁם.

(א) לְמַנְצַח לְדוֹד מְזִמּוֹר.

(ב) קוֹה קוֹיֵתִי ה',

וַיֵּט אֵלַי וַיִּשְׁמַע שׁוֹעֲתִי.

(ג) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן, מִטֵּיט הַיָּוֶן,

וַיִּקַּם עַל סֵלַע רִגְלִי, כּוֹנֵן אֲשֶׁרִי.

(ד) וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֲדָשׁ, תְּהַלֵּה לְאֱלֹהֵינוּ,

יָרְאוּ רַבִּים וַיִּירָאוּ, וַיִּבְטְחוּ בֵּה'.

(ה) אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ,

וְלֹא פָנָה אֶל רֵהֱבִים וְשֵׁטִי כִזָּב.

(ו) רַבּוֹת עֲשִׂיתָ אֵתָהּ ה' אֱלֹהֵי,

נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשַׁבְתֶּךָ אֱלֹהֵינוּ,

אֵינְ עֶרְךָ אֵלֵיךְ,

אֲגִידָה וְאֲדַבְּרָה עֲצֹמוֹ מִסֵּפֶר.

(ז) וַיִּבַח וּמְנַחֵה לֹא חִפְצָתָ,

אֲזַנִּים בְּרִית לִי,

עוֹלָה וְחֲטָאָה לֹא שְׂאֵלָתָ.

(ח) אֲזַ אֲמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי,

בְּמַגֵּלֶת סֵפֶר כְּתוּב עָלַי.

(ט) לְעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ אֱלֹהֵי חִפְצָתִי,

וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ מִצֵּי.

(י) בְּשִׁרְתִּי צִדֵק בְּקִהְל רַב,

הנה שפתי לא אכלא,

ומלאך בא אל שאול לאמר: מהרה ולכה כי פשטו פלשתים על הארץ. וישב שאול מדרך אחרי דוד, וילך לקראת פלשתים, על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות.

ה' אתה ידעת.

בחלק זה, יש יותר מרמזו להבדל בין שאול המלך ודוד, ונרמזת הסיבה בשלה דוד לקח את מלכות שאול. שאול פנה בסוף ימיו אל רהבים ושטי כנב בלכתו אל בעלת האוב (שמו"א טו, כב-כג): החפץ לה' בעלות וזכחים כשמע בקול ה', הנה שמע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים. כי חטאת קסם מרי, ואון ותרפים הפצר, יעז מאסת את דבר ה' וימאסה ממלך. במזמור שלנו אומר דוד על עצמו: זבח ומנחה לא חפצת, אזנים פריית לי, עולה וחסאה לא שאלת, והוא מרמז לכך שהוא יודע את חפץ ה'. במה הוא חפץ? אז אמרתי: הנה באתי, במגלת ספר (=בספר התורה) כתוב עלי. לעשות רצונה אלהי חפצתי, ותורתך בתוך מעי.

(יא) צדקתך לא כסיתי בתוך לבי,

אמונתך ותשועתך אמרתי,

לא כחדתי חסדך ואמתך לקהל רב.

(יב) אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני,

חסדך ואמתך תמיד יצרוני.

(יג) כי אפפו עלי רעות עד אין מספר,

השיגוני עונתי ולא יכלתי לראות,

עצמו משערות ראשי ולבי עזבני.

(יד) רצה ה' להצילני,

ה' לעזרתי חושה.

מצירוף הפסוקים נראה, כי המזמור שלנו כולל את הצלתו הניסית של דוד משאול במילים: ויעלני מבור שאון, מטיט הינון (ואולי מכאן רמז גם לתחילת בריחתו של דוד, בבוא שאול אל בור הגדול), ויקם על סלע רגלי, כוונן אשרי (סוף בריחתו של דוד, והצלתו הניסית בסלע המחלקות).

(טו) יבשו ויחפרו יחד מבקשי נפשי לספותה,

יסגו אחרו ויכלמו חפצי רעתי.

(טז) ישמו על עקב בשתם,

האמרים לי האח האח.

(יז) ישישו וישמחו בך כל מבקשיך,

יאמרו תמיד יגדל ה' אהבי תשועתך.

(יח) ואני עני ואביון, אדני יחשב לי,

עזרתי ומפלט אתה, אלהי אל תאחר.

בסימונו של חלק זה מדגיש דוד: בשרתי צדק בקהל רב, הנה שפתי לא אכלא, ה' אתה ידעת. צדקתך לא כסיתי בתוך לבי, אמונתך ותשועתך אמרתי, לא כחדתי חסדך ואמתך לקהל רב.

חלקו השני של המזמור (יא-יח. 89 מילים) הוא הודיה על ההצלה מהצרות - צדקתך לא כסיתי בתוך לבי, אמונתך ותשועתך אמרתי, לא כחדתי חסדך ואמתך לקהל רב. אתה ה' לא תכלא רחמיך ממני, חסדך ואמתך תמיד יצרוני. כי אפפו עלי רעות עד אין מספר, השיגוני עונתי ולא יכלתי לראות, עצמו משערות ראשי ולבי עזבני.

המשך המזמור (יח-יח) משמש גם כמזמור בפני עצמו (מזמור ע, למעט שינויי לשון קלים), והוא מתאר את השמחה של מבקשי ה' ואת השבח שמשבחים אוהבי ישועת ה': ישישו וישמחו בך כל מבקשיך, יאמרו תמיד יגדל ה' אהבי תשועתך. מתוך כך, פונה דוד לה', ומבקש בדחיפות את הצלתו ועזרתו: רצה ה' להצילני, ה' לעזרתי חושה. כאשר ה' ישיע אותי, כל חפצי רעתי יתביישו: יבשו ויחפרו יחד מבקשי נפשי לספותה (=להאבירה), יסגו אחרו ויכלמו חפצי רעתי. ישמו (יבהלו, וישונו) על עקב בשתם (=מתוך בושתם), האמרים לי האח האח (=שמחה לאיד). ומסיים דוד: ישישו וישמחו בך כל מבקשיך, יאמרו תמיד יגדל ה' אהבי תשועתך. ואני עני ואביון, אדני יחשב לי (=יזכור אותי), עזרתי ומפלט אתה, אלהי אל תאחר (מלעזור לי).

במוקד המזמור אומר דוד שלש מילים: ה', אתה ידעת.

נראה, כי המזמור מעביר את נס הצלתו של דוד משאול, ואת ביטחונו בה', מהמישור הפרטי למישור הכללי. מדובר כאן על צרה פרטית, ועל ישועה פרטית, שבאה לרוד על אף שהוא רואה את עצמו כעני וכאביון וכמי שיש לו עוונות. אמנם, כאשר דוד מולך על העם כולו, הוא כבר איננו איש פרטי. לפיכך, הצלת דוד הופכת להיות אמונה בה' המושיע, וצדק שיש לבשרו בקהל רב.

להאזנה לשיעור על פרק ל"ט:

peneyhamenora.com/tehilim/39

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים"

לתגובות ולהצטרפות לרשימת התפוצה:

weingort@gmail.com

